

delbart derefter over til at omtale det private Initiativ, som skulde beskyttes, bevares og fremmes; men det, der sker ved denne store industrielle Kraftkoncentration, ved Bedrifternes Sammenslutning, ved Ring- og Trustdannelsen for at tage ogsaa den internationale Konkurrence op, er jo, at Udviklingen gaar hen over Ligene af Tusinder og atter Tusinder af gamle smaa, selvstændige Forretninger. Den tromler det private Initiativ ned, medens den vælter frem. Det er jo Stillingen! Den Organisation, vi Socialdemokrater derimod ønsker, er en Organisation, hvorigennem Befolkningens arbejdende Klasser, Underklasserne i By og paa Land højner sine Vilkaar, sin samfundsmæssige og politiske Stilling mere og mere, nemlig ved at organisere sig fagligt, kooperativt, politisk, ved at skaffe sig mere og mere Indflydelse paa det offentlige Anliggender, i Stat og Kommune, ved at faa mere og mere Del i selve Produktionen; og det er en Udvikling, som gavner det hele Samfund, samtidig med at den gavner den enkelte. Men disse store Trustdannelser, som truer med at blive Menneskeheds Fjender, søger ogsaa at blive overmægtige paa det aandelige Omraade. Vi ser, at de i Udlandet — og der er jo ogsaa Tilløb til det herhjemme — bliver saa pengestærke og overmægtige, at de køber Blade op over en lav Sko, thi de vil ikke nøjes med at være Herrer over det økonomiske, de vil ogsaa være aandelige Herrer, de vil diktere den offentlige Mening; det er derfor, de danner Pressetruster, saa at Bladene ikke bliver det, som jeg en Gang — jeg tror, det var i Fjor — hørte den højtærede Finansminister sige, de skulde være, nemlig en Domstol og en Talerstol. De bliver Privatindustri, Storindustri. Og af denne Udvikling udspringer netop de Aarsager, som førte til Verdenskatastrofen.

Denne Kapitalismens Fare ser vi klart i Øjnene, og vi bekæmper den, fordi den er det private Initiativs — i Ordets rigtige Forstand —, den personlige Virksomheds allerværste Fjende. Disse Truster, disse mægtige Pengesammenslutninger skaber Kapitalmagnater, skaber et kapitalistisk Feudalsystem. Vi ser det i Tyskland, i Amerika, i England, alle Vegne, og siger det ærede Medlem for Københavns 6te Valgkreds, følger vi ikke med paa dette Omraade, vil et lille Land som vort slet ikke kunne klare sig i den internationale Konkurrence, som følger efter Krigen. Vi maa altsaa med. Og i mindre Maalestok ganske vist, men i saa høj Grad, som vi

er i Stand til, søger ogsaa vore Truster, vore Ringe, vore mægtige Koncentrationer af industrielle Virksomheder, vore Kapitalmagnater, vor nye Feudaladel paa det industrielle Omraade, der bliver mægtigere og mægtigere, at opkøbe Pressen, at paavirke den offentlige Mening, at faa Indflydelse paa Rigsdag og Regering. Det er sagt, at de Skatte love, vi fik for nylig, ikke var uden Forbindelse med, at længere i Retning af direkte Skatter, længere i Retning af en demokratisk Skatteordning kunde man vanskeligt komme, hvis vi samtidig skulde have et Statslaan. Vi ser altsaa, at Kapitalen her bliver mægtigere og mægtigere ogsaa paa det politiske Omraade. Men da siger vi: Den Udvikling kan ikke fortsættes ubegrænset; vi ønsker, at Folket selv skal tage Ledelsen i sin Haand, at Folket og Samfundet selv skal blive Herre i sit eget Hus; vi ønsker disse Ringe og Truster og mægtige Sammenslutninger overtaget af Samfundet selv saaledes, at hele Folket kan faa Nytte af de Fordele, der opstaar ved Bedrifternes Koncentration, ved en rationel Udnyttelse af Arbejdskraften, og saaledes, at der saa ogsaa kan blive ganske anderledes Plads for den personlige Virksomhed, ja, for det private Initiativ. Thi det er jo dog ikke givet, at dette mistes, fordi man bliver, jeg vil ikke en Gang sige Tjenestemand under Samfundet — Jaurès har en Gang sagt, at naar alle bliver Tjenestemænd, alle bliver Funktionærer, er ingen det længere; jeg vil ikke en Gang sige det, men vil dog lige nævne, at en Tjenestemand, en Mand, der arbejder for det offentlige, i Statens og Kommunens Tjeneste, er dog vel ikke berøvet sit Privatinitiativ; tværtimod maa Udviklingen gaa ud paa at skabe saadanne Former, at han kan gøre sine Opfindelser, at han kan komme med sine Raad, med Planer til denne Statsdrifts eller Kommunedrifts stadig mere rationelle Ordning, til Fremskridt o. s. v. Det maa han kunne gøre, og det er han langt mere interesseret i at gøre end den privat ansatte Funktionær i de storkapitalistiske Bedrifter, i Det forenede Dampskibsselskab, i Papirfabrikkerne, i Sukkerindustrien o. s. v., o. s. v., der i Virkeligheden, fordi han sidder som Funktionær i en privat Bedrift, ikke vil have nær den Interesse i at gøre en heldig Opfindelse, at gøre sin personlige Virksomhed gældende som den, der arbejder under selve Kommunen og Staten, som han dog er et direkte Led i, som Samfundsborger med Valgret, med Indflydelse paa og Interesse